

ÎN COLECȚIA
ANTOLOGIA
PROZEI **SCURTE**
AU MAI APĂRUT:

- Dumitru CRUDU *Muzicanții din Flutura* (2019)
Vlad IOVIȚĂ *Magdalena* (2020)
Aureliu BUSUIOC *O sumă de cuvinte și alte proze scurte* (2021)
Paul GOMA *Camera de alături* (2021)
Liviu REBREANU *Catastrofa și alte proze scurte* (2022)
Ioan GROȘAN *Caravana cinematografică și alte proze scurte* (2022)
Adriana BITTEL *Vizită în casa unui bărbat în absența soției sale* (2022)
Nicolae POPA *Vidra în apele cerului* (2024)
Nicolae VIERU *Băiatul cu un trandafir pentru mama* (2024)

NICOLAE ESINENCU

—
COPACUL CARE
NE UNEȘTE

Postfață de Anatol MORARU

Responsabil de ediție: Mircea V. Ciobanu
Corectori: Mariana Belenciuc, Maria Cornesco
Redactor tehnic: Nina Duduciuc
Machetare computerizată: Vitalie Ichim
Copertă: Romeo Șveț

ÎNȚREPRINDEREA
EDITORIAL-POLIGRAFICĂ

ȘTIINȚA

str. Academiei, nr. 3; MD-2028, Chișinău, Republica Moldova
tel.: +373 22 739616 (anticamera)
+373 22 739983; +373 60966868 (vânzări)
e-mail: prini_stiinta@yahoo.com
www.editurastiinta.md

Toate drepturile asupra colecției „Antologia prozei scurte” și a acestei ediții
aparțin Întreprinderii Editorial-Poligrafice *Știința*.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții din Republica Moldova

Esinencu, Nicolae

Copacul care ne unește / Nicolae Esinencu; postfață de Anatol Moraru;
copertă: Romeo Șveț. – [Chișinău]: *Știința*, 2025 (Bons Offices). – 304 p.
– (Antologia prozei scurte, ISBN 978-9975-85-169-5).

ISBN 978-9975-85-491-7

Tipar executat la:

Casa Editorial-Poligrafică „Bons Offices”

str. Feredeului, 4/6

© Nicoleta Esinencu (moștenitoare), 2025

© Postfață: Anatol Moraru, 2025

© Întreprinderea Editorial-Poligrafică *Știința*, 2025

CUPRINS

6	Scrisoare mareșalului
28	Copacul care ne unește
93	Doc
219	Toi
290	Nicolae Esinencu sau proza care ne unește. <i>Postfață de Anatol Moraru</i>

SCRISOARE MAREȘALULUI

Tovarășe mareșal, că nici nu mă duc capul cum să vă spun, bună ziua. Știu că-i fi având dumitale multe probleme de stat, nu veți mai găsi timp să citiți și scrisoarea unuia alde mine. Acum viața e mai grea, s-au adunat atâta pulbere pe pământ și atâția dușmani, încât nici nu știți în cine să arunci bomba. Ar fi bine s-o arunci, desigur, în dușmanul cel mai rău, ca să n-o irosești degeaba, dar cum să-l chitești care e mai rău, când toți sunt răi și toți poartă o haină. Aud zilnic la radio că aveți multe griji, ba una, ba alta. Viața internațională s-a schimbat, încât și unui om simplu ca mine îi vine greu, darmita unui mareșal. Îmi cer dinainte iertare, nu vă supărați c-ați ajuns să citiți scrisoarea mea.

Vă scrie Ion Finanță, invalid de gradul doi, om care a luptat pe toate fronturile Războiului Al Doilea Mondial. Și din avion am fost aruncat, și din tren izbit, și tancurile au mers încolo și înapoi peste mine, și numai cui nu

i-a fost lene, din dușmani, n-a tras cu arma-n mine. N-am pe trupul meu un petic de piele cât unghia de mare pe care să nu fi sfârâit glonțul sau schija inamicului. Chiar dacă găsești un peticel de piele neatinsă de glonț, atunci îi ars de praf de pușcă, dar tot a suferit. Nici nu pot să vă spun cum arăt, ca să vă închipuiți și dumneavoastră cu cine aveți de furcă. Un picior nu mi se îndoaie din genunchi, o mână îi țapănă, de-o ureche aud, de alta – nu. Ce mai vorbă, m-am întors în sat ca vai de mine, nici n-am putut măcar să ajung singur acasă. M-au adus niște tovarăși de front, c-o mașină ce trecea taman pe lângă satul nostru. Nici să mă cunoască nevasta, ca să nu mai vorbim de copii. S-au strâns cu toții în jurul meu, că eu trei copii am lăsat când am plecat la front, zic, s-au strâns cu toții în jurul meu, copiii, nevasta, se uită la mine și nu pot spune niciun cuvânt. M-au pornit la front tânăr și frumos, că eu, să mă iertați că vă spun, am fost bărbat vânos și chipeș, zic, m-au petrecut la război întreg și sănătos și când colo – o dihanie în față. Cum v-am spus, nici mâna nu mi se îndoaie, nici piciorul nu mi se dezdoie, un ochi mereu clipește și tot așa. A izbucnit sărmana femeie în hohote de plâns, s-au speriat copiii, s-au apucat și ei de poala muierii și zi-i. Mai pe scurt, ne-am cuprins cu toții, plângem în mijlocul satului, lumea se uită la noi, iar noi nu mai putem să ne oprim din hohote. Eu plâng, nevasta plânge, copiii răcnesc. Ce mai vorbă, nici să-ți mai amintești de așa durere. Dar, tovarășe mareșal, să nu vă supărați că, iaca, am luat-o chiar de la început. Vi le spun pe toate, ca să știți ce și cum. Ce-a fost în război s-a dus și dus să fie. Adică, nu vă scriu ca să mă jelui ce s-a întâmplat cu mine în război. Fe-rească sfântul! Cu alții s-a-ntâmplat poate și mai ceva, multă

lume nu s-a-ntors din război. Vă scriu, tovarășe mareșal, în legătură cu hotărârea luată de stat nu demult în privința îmbunătățirii în continuare a traiului veteranului și invalidului de război, ca el să nu mai stea în rând prin magazine după tot fleacul, și tot așa. Bună hotărâre, n-ai ce zice. Când am auzit-o la radio, că eu la radio am auzit-o, am izbucnit în lacrimi. M-am bucurat că noi, cei care am luptat cu o dihanie atât de veninoasă cum e fascismul, nu suntem uitați. Asta în primul rând, și-apoi, în al doilea, am izbucnit în plâns că pentru o clipă mi-a trecut din nou prin fața ochilor toată nenorocirea războiului. He, tu-ți mama ta de friș, zic. Mi-am amintit în clipa ceea de fascistul pe care îl luasem într-o zi în plen și sergentul mă pusese să-l împușc. Eu ridic arma să-l împușc, dar el, să vedeți, nici pic de frică. Strigă, răcnește, își rupe hainele la piept, strigă să trag, că nu se teme; totuna, zice, mult nu mi-a mai rămas de trăit. Mi-am amintit de dânsul cum răcnea, că mult nu mi-a mai rămas nici mie de trăit, și-am plâns, tovarășe mareșal, ca să vedeți fascistul mai să aibă dreptate. Ridic eu arma să trag, el răcnește să trag, că mult nici mie nu mi-a mai rămas și când colo – jap, cade o bombă pe neașteptate, cad și eu și, când mă ridic, ia neamțul de unde nu-i. Nu-l văd pe nicăieri, dar de auzit îl aud bine. „Hendi hoh!”, strigă necuratul de la spatele meu, „Măinile în sus!”, răcnește la spatele meu cu arma mea în mână, gata să tragă. De necaz c-a ieșit așa cu bomba, nici eu nu mă las. Strig: „Hai, jivină, trage, că nu mă tem de tine! Na, împușcă aici, în piept!” Și taman atunci unde mai face – jap o bombă, și nu rămâne nimic-nimic din neamț! Iaca de ce am izbucnit în hohote de plâns, tovarășe mareșal, când am auzit la radio legea nouă care trebuie și mai mult să ușu-

reze viața veteranului de război. Am plâns fără să mă rușinez de cineva, dar nici nu era nimeni în casă. Am plâns, vă spun, cât m-a ținut inima, apoi, fericit poate ca nicidecum, am sărit și hai să mă îmbrac, să alerg la prietenul meu de război Nicanor. Despre Nicanor ce să vă spun, tovarășe mareșal? Nicanor a trecut ca și mine tot războiul și s-a întors în sat și el destul de schilodit. Parcă nici n-a mai avut două brațe ca toată lumea, ci numai unul. I l-a smuls pe celălalt neamțul și gata. Dar de prieteni am rămas prieteni, ca și până la război. Și la bine, și la rău am rămas prieteni, unde mai spui că din câți am luptat pe front din satul nostru toți cu încetul s-au dus, s-au dus și, ca prin minune, am rămas numai noi, doi veterani în întreg satul. Să mori de durere, nu alta. Se-ntâmplă, ne așezăm sub nucul de deasupra satului – nucul e locul unde ne-ntâlnim zilnic și mai stăm de vorbă – , zic, se-ntâmplă să ne-ntâlnim sub nucul de deasupra satului și plângem încet după cei mulți câți am fost, care am luptat cu neamțul, iar acum am rămas numai eu și el, Nicanor. Plângem, Nicanor însă, câteodată, e mai tare decât mine. Îmi spune: „Nu-i nimic, Ioane, c-o să ne topim și noi într-o zi, să nu-ți pară rău. Rămâne, Ioane, – când zice «rămâne, Ioane», întinde singurul braț care i-a mai rămas și-l rotește peste sat – , rămâne, Ioane, zice, frumusețea asta unde am trăit noi, și asta nu-i puțin”. Și eu ce să zic? Mă încarc de putere și caut din nou să mă țin mai tare cu viața și iar, cum se face dimineața și pornim nepoței la școală, la grădiniță, o iau spre nucul de deasupra satului unde știu: fie că prietenul mă așteaptă, fie că eu am să-mi aștept prietenul. Cât am fost, trebuie să vă spun, mai tineri, cu grijă mai multe de familie, iar îndată după război, știți și dumneavoastră, am avut

multe și grele griji, ne întâlneam sub nuc numai duminicile, și atunci pentru câteva clipe. De la un timp însă, de când și lui și mie ne-au murit nevestele, iar copiii s-au făcut mari, s-au căsătorit, am început să ne întâlnim zilnic. Ne întâlnim dimineața sub nuc și stăm așa și ne bucurăm de frumusețea care o să rămână după noi. Ne mai amintim de prietenii pierduți, ne mai amintim de Hitler și iar îl blestemăm, ne mai întărim cu vorba, din când în când mai vin școlarii pe la nuc și ne roagă să mergem ba la școala din vale, ba la școala din deal să le povestim cum am luptat și am zătrit neamțul și multe altele. Lucrul ista, și eu și Nicanor, totdeauna le-am făcut cu bucurie. Tot ce-am văzut povestim copiilor, să știe ei ce și cum, că nimeni nu poate spune ce se poate întâmpla peste noapte. Dar de Nicanor nu mă despart, precum nici el de mine. Dacă mă roagă, să zicem, nora sau ginerele să fac ceva pe lângă casă, ne ducem și facem împreună. Dacă îl roagă, să zicem, pe Nicanor ginerele sau nora să trebăluiască ceva în jurul casei, ne ducem și facem împreună. Facem ce facem și iar ne ridicăm spre nucul de deasupra satului. Am ales noi nucul ista, se vede, atunci când ne-am pornit la front. De la nuc ne-am despărțit de soții și copii. Noi plecam spre front, iar satul nostru drag rămânea în vale. Ne-am mai uitat de la nuc o dată în vale și ne-am întrebat: oare îl vom mai vedea vreodată?

Dar de ce să vă mai spun eu toate acestea, tovarășe mareșal, cred că și dumneavoastră ați trecut prin multe, că nu degeaba ați ajuns mareșal. Eu, adică, ce vroiam să vă spun? Tovarășe mareșal, toată viața noastră până a apărut ordinul de a ușura viața veteranilor de război era, se poate spune, copacul luminos de deasupra satului. Nucul. Și la bine, și la

rău, pe ploaie, pe frig, ne adunam cu prietenul Nicanor sub poalele lui și ne încărcam de lumină și viață pentru zilele care ne-au mai rămas. Dar toate acestea, tovarășe mareșal, trebuie să vă spun, că eu din astă cauză m-am și apucat să vă scriu, au fost numai până în dimineața ceea când am plâns, auzind la radio despre hotărârea în privința veteranilor. V-am spus, cum am auzit hotărârea, am izbucnit în plâns, apoi, foarte grăbit, m-am apucat să mă îmbrac, să alerg sub nuc, unde de-acum, cred, mă aștepta prietenul Nicanor, ca să-i spun și prietenului, sau poate el să-mi spună marea bucurie, noutate. Așa am și făcut, m-am îmbrăcat la fugă și, șontâc-șontâc, am luat-o la deal spre nuc. Da, prietenul meu drag, prietenul meu de război, Nicanor, mă aștepta. Ardea de nerăbdare să mă vadă odată ajuns sub nuc. Era de mult acolo și, zărindu-mă, mi-a și sărit în cale. Ioane, ai auzit, strigă el și mă apucă de braț ca să mă ajute să ajung mai repede sub nuc. Cum să nu fi auzit, Nicanor?! Îi spun eu și ne îmbrățișăm ca și atunci când s-a sfârșit războiul și a venit și Nicanor în sat. Nu suntem uitați, Ioane, îmi tot spune Nicanor, nu suntem uitați și lasă să știe toți că pe noi, veteranii, se pune preț și, dacă vrei să știi, îmi tot spune Nicanor, hotărârea este și un moment educativ pentru tineret și restul lumii. Așa e, îi spun și eu și năicum nu putem să ne potolim emoțiile, că o și văd pe nora lui Nicanor alergând la deal spre nuc. Da' alergă, nu glumă. „Aa, aici mi te-ai aranjat, strigă nora încă de departe și unde se stropșește la prietenul mei Nicanor, tot acum să fii la magazin, că s-a adus pește proaspăt.” „Care pește, noră?”, face nedumerit Nicanor, că parcă și mai înainte se aducea pește, dar nu mai alerga nora tocmai în vârful dealului să-l trimită pe Nicanor după pește. Lua ea sau bărbatul.

„Ha, care pește, strigă, se oțărește nora lui Nicanor, toți ticăloșii care nici nu au luptat s-au umplut de pește, iar tu... pentru ce ai luptat? Ai auzit hotărârea guvernului?” Mă uit la Nicanor, Nicanor se uită la mine, suntem liniștiți, doar nu s-a întâmplat cine știe ce. „Dacă trebuie, Nicanor, înseamnă că trebuie, zic. Și dacă vrei, îi spun, merg și eu.” „Nu-i nevoie, zice Nicanor, mă-ntorc degrabă”, și pornește la vale. Mai șed eu cât mai șed sub nuc, dar simt că nu mai pot aștepta. Nu știu cum mi s-a făcut trist. Cum, îmi zic și mă gândesc la nora lui Nicanor care niciodată până în ziua aceea n-a venit până în deal după Nicanor, și când colo... Cum, îmi zic, oare chiar numai atât să fi înțeles nora lui Nicanor din hotărârea anunțată acum o oră la radio? Oare nu era mult mai ușor pentru dânsa să se ducă la magazin, că magazinul e chiar lângă ea, decât să alerge tocmai în vârful dealului, să se stropească la Nicanor, un invalid, ca acela să fugă să-i ia fără rând pește? Am stat eu cât am stat sub nuc, și am luat-o la vale. „Iată care-i povestea, îmi spune cum intră în ogradă feciorul la care trăiesc, îmi spune cu blândețe, că el, trebuie să vă spun, e blând și ascultător, până azi te-ai tot odihnit, zice, dar de azi, tată, să mă ierți, va trebui și tu să dai o mână de ajutor în casa asta.” „Am ceva de făcut, băiete?” mă mir, că doar niciodată nu mă urc în deal la nuc până nu fac totul ce trebuie pe lângă casa feciorului. „Ai, și de azi o să tot ai”, zice feciorul. „Nu-nțeleg”, îi spun, dar nu mai apuc să termin vorba, că-l aud pe feciorul mai mic care nu trăiește cu noi – are casa lui, copiii lui –, dar acum venea de zor la noi. „Hai, tată, pe unde umbli, că de trei ori am fost aici. Du-te să-mi iei niște pește, zice, fără rând, că eu n-am când să stârcesc la ușa magazinului.” „Da, încuviință și feciorul mai mare, va trebui,

tată, de azi înainte să stai mai mult pe lângă casă, ai auzit doar, bună lege a apărut pentru voi, veteranii. Noi, mai zice feciorul, suntem mai mult în câmp, dar mata ai putea să te ții, de-acum, pe lângă magazin, mai lasă nucul din deal. Știi, zice, de când caut ciment ca să fac poiata asta!” „Și-apoi ce să fac, feciorule?”, îl întreb eu, încă destul de încurcat de cele câte auzeam din gura feciorului mai mare. „Mai nimic, zice, chiar acum spală-te, îmbracă hainele cele bune, pune-ți medaliile, că doar le-ai meritat, și vezi poate până diseară căpătăm ciment.” „Dă-l dracului de ciment! strigă feciorul mai mic la feciorul mai mare, cimentul n-o să fugă din loc, da' peștele acuși se termină.” „Ba eu am spus ciment, zice arțăgos feciorul mai mare”, și fără să vreau mă prind surâzând de pornirile feciorilor mei. „Hai, nu vă certați”, le spun la amândoi și mă apuc să mă spăl. Mă spăl, da' de aici mă gândesc că, la urma urmei, nu săvârșesc nicio faptă rea, și feciorii mei, așa cât îs de porniți, în fond au dreptate. Pentru ce s-a scos legea? Îmi zic. Ca să fie aplicată, folosită, îmi zic. Așa-i? Așa-i, îmi răspund. Și-apoi dacă e așa, niște ciment într-adevăr nu ne-ar strica, că tare mult a umblat feciorul până acum după ciment și tot i s-a spus ba că-i pentru colhoz, ba că-i... Iar de aici – toți construiesc. Îmi trag pe mine cel mai bun costum, îmi prind medaliile și o iau – șontâc-șontâc – spre magazin. Merg, chiar mândru că, iată, mă gândesc, pot și eu da feciorului un ajutor. Trebuie să vă spun că în sat la noi se aduce rar pește proaspăt, așa că încă de departe văd cât de mare e rândul la magazin – o harababură că nici să te apropii! „Ha, nenea Ion”, mă întâlnește încă de departe unul de-al lui Sochircă. Vine drept la mine, îmi strânge mâna și mă ia într-o parte. „Nene Ioane, zice, fă-mi rost și mie de

trei kilograme de pește.” „Care pește, omule, nu mă dumelesc eu, ce-a dat în voi?” „Îți plătesc, la urma urmei, mai mult”, îmi spune. Îmi mai spune acela ceva, dar n-am cum auzi, că niște soții de-ale verișorilor mă și asaltează. „Ia să-l lași pe nea Ion în pace, ia-te la el cum s-a și repezit, strigă ele, unde ți-s neamurile care au luptat?” Nici n-aud bine ce se mai vorbește. Simt că intru în pământ de rușine. S-au mai adunat și alte rude, cunoștințe și toți mă trag în toate părțile, îmi vără bani în mână, în buzunare și mă împing spre tejghea. „Te trăsesc!”, se-ndârjește la mine, nu știu al cui să fie, un tânăr zdravăn din fața mea, un tractorist. „Dacă încerci să iei fără rând, zice, nu știu ce-ți fac, moșule! Eu de dimineată fac coadă, strigă, să stai și tu la rând și-o să iei!” Nu zic nu, s-au găsit și oameni care mi-au sărit în apărare. „Ia tu, mă blegule, strigă careva la cel de mă atacă, mai închi-de leoarba, omul a luptat!” Da’ nu se lasă nici tânărul care m-a amenințat. „Chiar, zice, pentru peștele ista a luptat? Peștele pentru care el a luptat, strigă, s-a mâncat de-acum!” Trebuie să vă spun, tânărul poate și avea dreptate în ceea ce spunea, nu m-am oprit în clipa ceea să cântăresc, vorbea foarte obraznic, fără pic de pierdea. Să intri în pământ de rușine și gata. „Vino încoace, apropie-te, moș Ioane, îmi tot striga vânzătoarea, legea e de partea matala, vino și-ți dau cât vrei!” Fata strigă, dar eu șed înmărmurit. Ba, cu atât mai mult, unii mă împing din spate, astea-s rudele, alții, din față, mă izbesc înapoi. „N-ai să treci!”, strigă tânărul pornit. „Ba o să trecă!”, răcnesc rudele. „Na, face deodată tânărul din-spre tejghea și mă plesnește cu un pește drept în față, pește-ai vrut, strigă, ia-ți-l și dă-i drumul! Ți-i de-ajuns și un pește! Rudele – mai aștepte!” Cred că vă închipuiți starea în care

eram. Rudele strigă, unele mă împing înainte, altele se bat de la peștele pe care mi-l întindea vânzătoarea și pe care apoi tânărul mi l-a aruncat în față, eu însă mă uit la costumul meu – o mânecă-i ruptă, iar medaliile, ia-le de unde nu-s. „Iată o medalie!”, strigă mai tare decât toți feciorul mai mic, îmi întinde medalia, dar n-ajunge la mine, oricum, își face vânt și mi-o anină, mă împinge din nou spre tejghea. „Ehe, răcnește el, canalii, tata a luptat, pentru mine a luptat!” Am uitat și de Nicanor, prietenul meu, și de toate. Poate era și el pe acolo, poate fusese de acum, luase pește. Să spun drept, nici nu m-am gândit în clipa ceea la Nicanor. Ce mai, când m-am trezit, eram în fața casei. Feciorul mai mare striga la mine, iar eu nu înțelegeam nimic de ce strigă și nici ce strigă. „Eu ce ți-am spus? răcnește feciorul. Unde-i cimentul?” Încă niciodată nu l-am văzut atât de furios. „Dă-o încolo de treabă, răcnește el, te țin, te hrănesc, fă și dumneata măcar ceva pentru noi!” Nora, mai înțelegătoare, caută să mă apere. „Dar știu că n-o să se bată cu vânzătoarea, spune nora, vânzătoarea vinde pește, cum să-i dea ciment?” „Da, zic și eu, ea vinde pește.” „Dar măcar ai întreat-o? nu se lasă fiul. Dă-o încolo, tată, de treabă, ai luptat, dar fă și dumneata ceva în casa asta, cât să-ți mai spun!” Nevasta a nu știu cui din neamurile noastre vine val-vârtej în ogradă ca și cum n-ar ști ce s-a întâmplat cu peștele. Cum intră, tăbărăște. „Te rog, nea Ioane, și-mi vără plasa și banii în mână.” Ea îmi vără banii în mână, iar feciorul tot răcnește. „Marș!”, strigă la nevastă. „Ce-ai spus?”, n-aude bine nevasta și se uită la feciorul mai mare. „Marș din ogradă!”, răcnește acela și pune mâna pe un hârleț. Niciodată, trebuie să vă spun, nu mi-am văzut feciorul în halul ista. Am crezut c-o omoară. „Afară, puturilor!